

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪ੍ਰਗਿਆ

ਗੰਢਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਣਕ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦਕ
ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ
ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ

ਪਦ ਕਰੋ ਆਪ ਕੇ ਲਿਖੇ ਆਨੰਦ ਸੰਗਲੇ ਵੇਂ ਸੁਖੀਆਂ
 ਸੇ ਸਰਪ੍ਰਸ਼ਦ ਰਹੇ ਆਪ ਸਾਮਾਜਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਦਿ
 ਹਰ ਕੇਤਰ ਤੇ ਉਭਾਰਿ ਕਰੇਤ ਉਹ ਚਲੇ ਜਾਏ ਇਸੇ
 ਸੁਖੇ ਕਾਸਰਾ **ਸਮਰਪਣ** ਸਹਿਤ

ਸਾਧਵੀ ਸੁਖਾ

ਮੇਰੇ ਪਰਮ ਭਰਾ, ਗੁਰਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ
 ਨੂੰ ਅਹਿੰਸਾ(ਜਨਮ ਦਿਨ) ਦਿਵਸ ਤੇ ਭੇਟ

ਚਰਣ ਰਜ
 ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ
 ੧੦-੧੧-੮੭.

ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ

ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਤ, ਨਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਤਮ ਜਾਗਰਣ 'ਤੇ ਹੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। ਸਮਰਪਣ ਦਾ ਸੰਸਾਰਿਕ ਪੱਖੋਂ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਅਮਿੱਟ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਇਹੋ ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਮਰਪਣ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਰਥ ਤੇ ਵਿਖਾਵਾ ਜਿਥੇ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਸਮਰਪਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਮਰਪਣ ਦਾ ਰੂਪ ਸਾਡੀ ਇਹ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਅਹਿਮ ਥਾਂ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰਜੈਨ ਨਾਲ ਭੇਂਟ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਕਈ ਸੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਦਾ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਸਮਰਪਣ ਜੋ ੩੧ ਮਾਰਚ, ੧੯੬੯ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸਮਰਪਣ ਦੇ ਯਾਤਰੀ ਵਲੋਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ। ਅੱਜ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ੪੦ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ੪ ਗਰੰਥ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਛਪਿਆ ਹੈ, ਕੁਝ ਦਾ ਛਪਣਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੀ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਆਪਣੀ ਪੱਤਰਿਕਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪ੍ਰਗਿਆ ਦਾ ਅੰਕ ਗੱਛਾਚਾਰ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਛਪਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਭੇਜਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੀ ਮੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਸੁਭਚਿੰਤਕ,

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ

ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ,

੧੦-੧੧-੧੯੯੭

ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ

ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਾਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ੨੪ ਤੀਰਥੰਗਾਂ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਤੱਕ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਰਥ ਮਾਗਧੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਭਗ ੧੦੦੦ ਤੱਕ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮੂੰਹ-ਜੁਥਾਨੀ ਰਹੀਆਂ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਧੂਆਂ ਕਲਮ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਥੁਰਾ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਆਰਮ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬਲੱਤੀ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਅੰਤਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਲਿੰਗ ਦੇ ਜੈਨ ਰਾਜਾ ਮਹਾਮੇਘ ਵਾਹਨ ਨੇ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫੇਰ ੧੭੦ ਈ ਪੂ ਪਾਟਲੀਪੁਤਰ ਵਿਖੇ ਆਚਾਰੀਆ ਭੱਦਰਵਾਹੂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇੱਕ ਵਾਚਨਾ ਹੋਈ। ਦੂਸਰੀ ਵਾਚਨਾ ਆਚਾਰੀਆ ਸੰਕਿਦਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ। ਆਚਾਰੀਆ ਭੱਦਰਵਾਹੂ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੱਤਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਚੌਥੀ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਚਨਾ ਬਲੱਤੀ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਵੇਤਾਵਰ ਜੈਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਆਰਮ ਉਸੇ ਵਾਚਨਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹਨ। ਦਿਗਵੰਰ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਕੁਝ ਮੱਤਭੇਦਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ੧੦ ਪ੍ਰਕਿਰਣਕ ਸਵੇਤਾਵਰ ਜੈਨ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਨ ਫਿਰਕਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਆਰਮ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਸ੍ਰੀ ਜਿਨ ਵਿਜੈ ਜੀ ਨੇ ੨੨ ਪ੍ਰਕਿਰਣਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗੱਡਾ ਆਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਣਕ ਦਾ ਵਰਨਣ ਨਾਤਾਂ ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਪਾਕਸ਼ਿਕ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਨਣ ਵਿਧੀ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਧਾ (ਜਿਨ ਪ੍ਰਤਾਪ, ੧੪ ਵੀਂ ਸਦੀ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਗਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਗੱਡਾ ਆਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਨਸੰਥ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜੈਨ ਆਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ੪੫੦੦੦ ਪ੍ਰਕਿਰਣਕ ਸਨ। ਪ੍ਰਕਿਰਣਕ ਗਰੰਥ ਦਾ ਭਾਵ ਉਹ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਦ ਰਚਦੇ ਹਨ। ਗੱਡਾ ਆਚਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਗੱਡ ਅਤੇ ਆਚਾਰ। ਗੱਡ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਨਣ ਸਿਲਾਲੇਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਤਮ ਸੰਮਤ ੧੦੧੧ ਭਾਵ ਸੰਨ ੮੫੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਗੱਡ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ੬-੭ ਸਦੀ ਦਾ ਹੈ। ਐਥ ਨਿਰਣਾਤਮਕਤੀ ਵਿੱਚ ਆਚਾਰੀਆ ਹਰੀਭੱਦਰ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, "ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੀ ਗੱਡ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਪੱਖੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਵੀ ਗੱਡ ਹੈ। ਗੱਡ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਣ, ਸ਼ਾਖਾ, ਕੁਲ ਅਤੇ ਅਨਵਯ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਧਾਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਵੇਤਾਵਰ ਫਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ੮੪ ਗੱਡ ਹਨ।

ਇਸ ਗਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੱਡ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਭ ਤੇ ਹਾਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਗੱਡ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਆਚਾਰੀਆ ਤੇ ਚੰਗੇ ਚੇਲੇ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਸਾਧੂ-ਸਾਧਵੀਆਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਨਯੋਗ ਕੰਮ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਕਨ੍ਹਰ ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਜੋਰ ਹੈ। ਐਸਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਗੱਡ ਜੋ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਰਚਨਾਕਾਰ: ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੇ ਰਚਣਾ ਆਚਾਰੀਆ ਜਿਨ ਵੀਰਭੱਦਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਖੁਦ ਆਚਾਰੀਆ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮਹਾਨ ਸਿਸ, ਕਲਪ ਪੁਤਰ, ਵਿਵਹਾਰ ਸੂਤਰ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗਰੰਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਡ ਆਪਣੀ ਗੁਰੁਣੀ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋਂ ਟ ਹੈ।

ਖ਼ਿਆ ਯਾਚਨਾ ਸਹਿਤ!

ਸੁਭਚਿੰਤਕ

ਗਵਿੰਦਰ ਜੈਨ, ਪੁਰਸੋਤਮ ਜੈਨ

ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ,

੨੩-੧੦-੮੭

ਗੱਛਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਣਕ

ਤਰਿਦਸ਼ੇਦੀਰ (ਤਾਰਦਿਸ਼ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇਨਭੇਦ) ਜਿਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਮਹਾਭਾਗ ਮਹਾਵੀਰ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ, (ਮੈਂ) ਸ਼ਰੁਤ (ਗਿਆਨ) ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਗੱਛਾਚਾਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ।(੧)

ਹੇ ਗੋਤਮ! ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਨ ਜੋ ਗਲਤ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।(੨)

ਹੇ ਗੋਤਮ! ਔਧਾ ਪਹਿਰ, ਪਹਿਰ, ਦਿਨ, ਪੱਖ, ਮਹੀਨਾ, ਸਾਲ ਜਾਂ ਇਸਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਠੀਕ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚਲਦੇ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਹ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਦੇ ਆਲਸ ਆ ਜਾਵੇ, ਹੰਕਾਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮਨ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਹੋਰ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਪ ਆਦਿ ਸਭ ਪਾਸੇ ਘੋਰ ਪੁਰਸਾਰਥ (ਮਿਹਨਤ) ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਲੱਜਾ (ਸ਼ਰਮ) ਸ਼ੰਕਾ ਆਦਿ ਦੀ ਹੋਂਦ ਟੱਪ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਰਸਾਰਥ ਬਲਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।(੩-੫)

ਹੇ ਗੋਤਮ! ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੁਰਤ (੪੮ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ) ਵਿੱਚ ਹੋ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।(੬)

ਆਚਾਰੀਆ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਦਾ ਵਰਨਣ

ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਗੋਤਮ! ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ, ਗੱਛ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ, ਸੰਜਮੀ ਮੁਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ।(੭)

ਗੱਛ ਦੇ ਆਚਾਰੀਆ ਮੇੜੀ ਅਤੇ ਖੰਭੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਰਾ ਅਤੇ ਉਤਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।(੮)

ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਛੱਦਮਸਤ (ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਮੁਨੀ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਆਚਾਰੀਆ ਸਹੀ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਹੇ ਮੁਨੀ! ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੋ।(੯)

ਮਨਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੁਰੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ, ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਸਨ ਆਦਿ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ, ਅਪ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵਾਂ) ਕਾਇਆ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੂਲ (ਅਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਪੰਜ ਮਹਾਵਰਤ; ਉਤਰ ਗੁਣ (ਸਮਾਚਾਰੀ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਸਮਾਚਾਰੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ (ਪਾਪਾਂ ਦੀ) ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਿਕਥਾ (ਗਲਤ ਪ੍ਰਵਚਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਚਾਰੀਆ ਉਨਮਾਰਗ (ਗਲਤ ਰਾਹ) ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰੀਆ ਹੈ।(੧੦-੧੧)

ਛੱਤੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਿਵਹਾਰ ਕੁਸ਼ਲ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਇਹੋ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ।(੧੨)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਝਦਾਰ ਵੈਦ (ਹਕੀਮ) ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੈਦ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਸ਼ਲ ਆਚਾਰੀਆ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਆਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਕੇ ਉਸਦੇ ਆਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁੱਧੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।(੧੩)

ਆਚਾਰੀਆ ਆਗਮ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ ਸਮੂਹ ਲਈ ਕੱਪੜਾ, ਪਾਤਰ (ਭਾਂਡਾ) ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਆਦਿ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ।(੧੪)

ਜੇ ਆਚਾਰੀਆ ਵਸਤਰ-ਪਾਤਰ ਆਦਿ(ਸਮਾਨ) ਉਪਾਧੀ ਨੂੰ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਾਧੂ-ਸਾਧਵੀ ਨੂੰ ਦੀਖਿਆ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਸਮਾਚਾਰੀ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ। ਨਵੇਂ ਦੀਖਿਅਤ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਾਹ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਉਂਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਆਚਾਰੀਆ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ (ਗੌਤਮ) ਚੇਲੇ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝੋ।(੧੫-੧੬)

ਜੀਭ ਤੋਂ ਮਿੱਠੇ ਵਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਜੋ ਆਚਾਰੀਆ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਭਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਉਹ ਚੇਲਿਆਂ ਦੇ ਸੁਭਚਿੰਤਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਕੁਟਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਭਲੇ ਲਈ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਿੱਖਿਆ ਜੋ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਗੁਰੂ) ਚੇਲੇ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।(੧੭)

ਪ੍ਰਮਾਦ (ਅਣਗਹਿਲੀ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੋ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਸਮਾਚਾਰੀ (ਨਿਯਮਾਂ) ਤੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੇਲਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ?(੧੮)

(ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਖੋ)

ਹੇ ਮੁਨੀ! ਜੋ ਆਪ ਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਦ ਦੇ ਵਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰਾ ਸਾਡਾ ਕੌਣ ਸਹਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ?(੧੯)

ਜਿਨਵਾਨੀ (ਜੈਨ ਧਰਮ) ਦਾ ਸਾਰ-ਗਿਆਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਗੱਛ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਹੀ ਗੱਛ ਦਾ ਆਚਾਰੀਆ ਹੈ।(੨੦)

ਚਾਰਿਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਈ ਭੋਜਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਛੱਟੇ ਆਦਿ ਉਦਗਮ, ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਸੁਭਾਏਮਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਚਰਿੱਤਰ ਵਾਨ ਹੈ।(੨੧)

ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਦਰਸ਼ੀ ਹੈ ਉਹ ਆਚਾਰੀਆ ਬੱਚੇ ਤੇ ਬੁੱਢੇ ਦਾ ਇਕੱਠ ਗੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।(੨੨)

ਜੋ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਗਿਆਨੀ (ਮੁਨੀ) ਘੁਮਨ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਜਮ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕੇਵਲ ਭੇਖ ਧਾਰੀ ਹੀ ਹੈ।(੨੩)

ਕੁਲ, ਪਿੰਡ, ਨਗਰ ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਵੀ ਜੋ ਮੁਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਮਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਜਮ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭੇਖਧਾਰੀ ਸਾਧੂ ਹੈ।(੨੪)

ਜੇ ਆਚਾਰੀਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾਲ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਗਮ ਵਚਨ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਧੰਨਵਾਦ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ, ਪੁੰਨਵਾਨ ਹੈ, ਮਿਤਰ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।(੨੫)

ਉਹ ਹੀ ਆਚਾਰੀਆ ਤਰਨਹਾਰ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਅੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ।(੨੬)

ਜੇ ਆਚਾਰੀਆ ਜੈਨ ਧਰਤ ਦਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਚਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੱਚੇ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਕਾਇਰ ਲੋਕ ਹਨ।(੨੭)

ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਚਾਰੀਆ ਜੈਨ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ੳ) ਆਪਣੇ ਗਲਤ ਆਚਰਣ ਰਾਹੀਂ

ਅ) ਗਲਤ ਆਚਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ

ੲ) ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ (੨੮)

ਗਲਤ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਤੇ ਠੀਕ ਮਾਰਗ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਚਾਰੀਆ ਦੀ ਜੋ ਚੇਲਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੋਬਦਾ ਹੈ।(੨੯)

ਗਲਤ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਿਆ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਹੀ ਤਰਨਹਾਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੈ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਤੈਰਾਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (੩੦)

ਹੇ ਗੌਤਮ! ਸੱਚੇ ਰਾਹ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਗਲਤ ਰਾਹ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਆਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਟਕਣਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਅਨੰਤਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।(੩੧)

ਬਹੁਤ ਸ਼ੁੱਧ ਮੁਨੀ ਵਰਤ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਉਸ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸਤੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ

ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।(੩੨)

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਿਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਆਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕੋਗੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਜਿਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਚਰਣ ਤੋਂ ਗਿਰਿਆ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭੈੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।(੩੩-੩੪)

ਜੇ ਆਤਮਾ ਸੱਚੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਵਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।(੩੫)

ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਣਗੇ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਲੋਕ-ਹਿਤ ਲਈ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।(੩੬)

ਹੇ ਗੌਤਮ! ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਆਚਾਰੀਆ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।(੩੭)

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਤੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਸਵਾਰੀ ਦੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਭਾਲ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਚੇਲੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਡਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।(੩੮)

ਜੋ ਆਚਾਰੀਆ ਆਲਸ, ਪ੍ਰਮਾਦ ਅਤੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਉਹ ਆਚਾਰੀਆ ਜਿਨ ਆਗਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।(੩੯)

ਹੇ ਸਮਝਦਾਰ ਚੇਲੇ! ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਆਚਾਰੀਆ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਚੇਲੇ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਗੱਛ ਦੇ

ਲੱਛਣ ਸੁਣੋ।(੪੦)

ਗੱਛ ਦੇ ਲੱਛਣ

ਜੋ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਆਲਸ ਰਹਿਤ, ਵਰਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਹੀ ਸੰਜਮ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਉਹ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਛ ਹੈ।(੪੧)

ਅਜਿਹੇ ਛੱਦਮਸਤ ਜਾਂ ਕੇਵਲੀ (ਗੁਰੂ) ਦੇ ਕੋਲ ਘੁੰਮਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਅੱਠ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਰਭ (ਹੰਕਾਰ) ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਸ਼ਾਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।(੪੨)

ਹੇ ਗੋਤਮ! ਜੇ ਸਾਧੂ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਪਰਆਰਥ (ਆਤਮਾ) ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਦੁਰਗਤਿ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।(੪੩)

ਭਾਵੇਂ ਆਗਮਾ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਗੀਤਾਰਥ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਕਲਪ ਤੋਂ ਫੌਰਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਵਚਨ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਚਨ ਇੱਕ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਰਨ ਵੀ ਅਮਰਨ (ਜੀਵਨ) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਮਰਤਾ ਹੈ।(੪੪-੪੫)

ਚਾਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਦੇ ਵਚਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਵਚਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਅਗੀਤਾਰਥ (ਅਗਿਆਨੀ) ਦੇ ਵਚਨ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾ ਜੀਵ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।(੪੬-੪੭)

ਅਗੀਤਾਰਥ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮਨ, ਵਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਤੋਂ ਤਿਆਗ ਕਰੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਰੂਪੀ ਰਾਹ ਦਾ ਚੋਰ ਲੁਟੇਰਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।(੪੮)

ਜਲਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੋਚ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ।(੪੯)

ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਰਾਹਾਂ ਦਵੇਸ਼ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਥੇ ਚੇਲੇ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਗੋਤਮ! ਉਹ ਗੱਛ ਦਰਅਸਲ ਗੱਛ ਨਹੀਂ।(੫੦)

ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਜਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਰਣ (ਯਾਦ ਕਰਾਉਣ) ਵਾਰਣ (ਰੋਕਣਾ) ਅਤੇ ਚੋਦਣ (ਪ੍ਰੇਰਣਾ) ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ।(੫੧)

ਵਿਨੈਵਾਨ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਵਿਨੈ ਪੂਰਵਕ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਪਰਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਲੋਭ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਝਗੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।(੫੨)

ਵਿਨੈਵਾਨ ਚੇਲਾ, ਖਿਮਾਧਾਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵੈਰਾਗ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮਾਚਾਰੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਜਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।(੫੩)

੫੪-੫੫ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਕਠੋਰ, ਕਰਕਸ਼ (ਖੁਰਦਰਾ) , ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ, ਰਹਿਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਵਾਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਲਾਂਭਾ ਦੇ ਕੇ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਗੋਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਜੇ ਚੇਲਾ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੋਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਵੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਨਹੀਂ ਫੈਲਾਉਂਦਾ, ਨਿੰਦਾ ਯੋਗ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਕ ਚੇਲੇ ਦਾ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਛ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਕਠੋਰ, ਭੈੜੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਤਿੱਖੇ

ਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੈੜਾ ਕੰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚੇਲਾ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੱਤ ਮੰਨ ਕੇ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਗੋਤਮ! ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੱਛ ਹੈ।(੫੬)

ਵਿਨੈਵਾਨ ਚੇਲਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕੱਪੜੇ, ਭਾਂਡੇ ਆਦਿ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੇਲਾ ਭੋਜਨ, ਮਿਲਨ ਜਾਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਭੋਜਨ ਸਬੰਧੀ ੪੨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਰੂਪ ਦੇ ਲਈ ਨਾ ਰਸ ਲਈ, ਨਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਲਈ, ਨਾ ਹੰਕਾਰ ਲਈ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਮੁਨੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਭਾਰ ਰੂਪੀ ਗੱਡੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਕੇ ਇਹ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।(੫੭-੫੮)

ਸਾਧੂ ਛੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- ੳ) ਭੁੱਖ ਦੀ ਪੀੜ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ।
- ਅ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ।
- ੲ) ਈਰੀਆ ਸੰਮੀਤੀ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ।
- ਸ) ਸੰਜਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ।
- ਹ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ।
- ਕ) ਧਰਮ ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ। (੫੯)

ਜਿੱਥੇ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ, ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੀ ਬੜਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਗੋਤਮ! ਉਹੀ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਛ ਹੈ।(੬੦)

ਭੈੜੇ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਧੂ ਜਿੱਥੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਸਾਧਵੀ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹੇ ਗੋਤਮ! ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ।(੬੧)

ਜਿੱਥੇ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਬੁੱਢਾ ਸਾਧੂ ਵੀ ਸਾਧਵੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ, ਉਹ ਗੱਢ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਢ ਹੈ।(੬੨)

ਹੇ ਮੁਨੀਓ! ਸਾਧਵੀ ਦੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ, ਅੱਗ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੋ। ਜੇ ਸਾਧੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ।(੬੩)

ਬੁੱਢੇ, ਤਪੱਸਵੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਗਰੰਥਾਂ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਸਾਧੂ ਵੀ, ਸਾਧਵੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਜੇ ਕੋਈ ਨੌਜਵਾਨ, ਤਪੱਸਿਆ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਰੰਥਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ? ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗੀ।(੬੪-੬੫)

ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਸਥਿਰ ਮਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਧਵੀ ਦੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਮਨ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅੱਗ ਕੋਲ ਹੋਣ ਤੇ ਘਿਓ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।(੬੬)

ਜੇ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹੀ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।(੬੭)

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਾਧੂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ (ਸਾਧੂ) ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।(੬੮)

ਜਿਵੇਂ ਬਲਗਮ ਵਿੱਚ ਪਈ ਮੱਖੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਹੈ।(੬੯)

ਸਾਧੂ ਦੇ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਧਵੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਦੇ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।(੭੦)

ਕੇਵਲ ਵਚਨ ਤੋਂ ਹੀ, ਜੋ ਚਾਰਿਤਰ (ਮੁਨੀ ਜੀਵਨ) ਤੋਂ ਜੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਭਲਾ ਅਨੇਕਾਂ ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ।(੭੧)

ਜਿਸ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂ ਲਈ ਸਚਿਤ ਉਦੇਸ਼ਿਕ (ਆਖ ਕੇ ਬਣਾਇਆ), ਖੋਇਆ ਹੋਇਆ, ਨਿਕੰਮਾ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਹਾਰ, ਘੁੰਮਣ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਮਿਠਾਸ ਹੋਵੇ, ਨਿਮਰਤਾ ਹੋਵੇ, ਹਾਸਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਭਿਗ੍ਰਹਿ(ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੁਪਤ ਤਪੱਸਿਆ) ਅਤੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ।(੭੨-੭੪)

ਮੌਤ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਵਨਸਪਤੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਰੱਸ (ਹਿਲਣ-ਚੱਲਣ) ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਛ ਹੈ।(੭੫)

ਜੋ ਸਾਧੂ ਖਜੂਰ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਜਾਂ ਮੁੰਜ ਦੇ ਤਿਣਕੇ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਲਵੋ ਕਿ ਉਹ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਆ ਭਾਵ ਨਹੀਂ।(੭੬)

ਗਰਮੀ ਆਦਿ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਾਹਰ ਵੀ ਆ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਮੁਨੀ ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਸਚਿਤ ਪਾਣੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦ (ਮਜ਼ਬੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਗਮ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸੇ ਪ੍ਰਾਸਕ ਜਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸ ਗੱਛ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗੱਛ ਆਖਦੇ ਹਨ।(੭੭-੭੮)

ਸ਼ੂਲੂ, ਵਿਸ਼ਚਿਕਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰੋਗ ਉਤਪਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਜੋ ਅਗਨੀ ਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ।(੭੯)

ਜਿਥੇ ਅਪਵਾਦ (ਮਜ਼ਬੂਰੀ) ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਿਧਰਮੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਤੋਂ
ਸਾਵਧਾਨੀ (ਯਤਨਾਂ) ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ, ਹੇ ਗੋਤਮ! ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ
ਗੱਛ ਹੈ।(੮੦)

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ, ਵੱਲ, ਬੀਜ, ਘਾਹ ਆਦਿ ਦ੍ਰਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਛੁੱਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ
ਕਸ਼ਟ ਪਹੁੰਚਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ।(੮੧)

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ, ਕਾਮੀ ਵਾਕ, ਨਾਸਤਿਕ ਵਚਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ, ਤੇਜ਼ੀ
ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਟੱਪਦੇ। ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਛੂਹਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਸ਼, ਸੱਪ, ਬਲਦੀ ਅੱਗ
ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ।(੮੨-੮੩)

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਲਿਕਾ, ਬੁੱਝੀ, ਪੋਤੀ, ਦੋਹਤੀ, ਪੁਤਰੀ ਅਤੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਛੂਹਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਹੇ ਗੋਤਮ! ਉਸ ਗੱਛ ਨੂੰ ਸਹੀ ਗੱਛ ਸਮਝੋ।(੮੪)

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਭੇਖ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰਿਆ ਆਪ ਹੀ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਸਪਰਸ਼
ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੇ ਗੋਤਮ! ਅਜਿਹੇ ਗੱਛ ਨੂੰ ਮੂਲ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਮਝੋ।(੮੫)

ਜਿਥੇ ਦੀਖਿਆ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਮਰਨ ਵਰਗਾ ਕਸ਼ਟ ਆਉਣ ਤੇ ਅੱਪਵਾਦ
(ਮਜ਼ਬੂਰੀ) ਮਾਰਗ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ, ਰਿਧੀ
ਸੰਪਨ ਅਤੇ ਉਤਮ ਕੁਲ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੂਲ ਗੁਣਾਂ (ਅਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਰਤ)
ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੇ ਗੱਛ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ
ਹੈ।(੮੬-੮੭)

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਸੋਨਾ-ਚਾਂਦੀ, ਧਨ, ਅਨਾਜ, ਕਾਂਸਾ, ਤਾਂਬਾ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਰਤਨ ਜਾਂ ਛੇ
ਕਾਂ ਵਾਲੀ ਪਲੰਘ, ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਵੈਦ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ
ਭਗਵੇਂ ਜਾਂ ਰੰਗਦਾਰ ਵਸਤਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਗੱਛ ਦੀ ਕੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ?
ਅਜਿਹਾ ਗੱਛ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਹੈ।(੮੮-੮੯)

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ

ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦ, ਉਹ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੱਛ ਹੈ।(੯੦)

ਜਿਥੇ ਕਾਰਨ ਵਸ ਸਾਧਵੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਧੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਗੋਤਮ! ਇਹ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੱਛ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਛ ਮਰਿਆਦਾ-ਹੀਣ ਹੈ।(੯੧)

ਜਿਥੇ ਸਾਧਵੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤਵਰ, ਬੁੱਧੀ ਵਧਾਉਣਾ ਵਾਲੀਆਂ, ਦੁਰਲਭ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਗੱਛ ਦੀ ਕੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਗੱਛ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਹੈ।(੯੨)

ਜਿਥੇ ਇਕੱਲਾ ਸਾਧੂ ਇਕੱਲੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ ਸਾਧਵੀ ਨਾਲ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਗੋਤਮ! ਉਸ ਗੱਛ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।(੯੩)

ਦ੍ਰਿੜ ਚਰਿਤਰ ਵਾਲਾ, ਮਮਤਾ ਰਹਿਤ, ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕੱਲਾ ਸਾਧੂ ਵੀ ਜੇ ਇਕੱਲੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਂ ਸਾਧਵੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਦਾਚਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹਾ ਗੱਛ ਦਰਅਸਲ ਗੱਛ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਗੱਛ ਨੂੰ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।(੯੪)

ਜਿਥੇ ਬੱਦਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਜਣ ਵਾਲੀ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਹਿਣ-ਹਿਣਾਹਟ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਪਟ ਮਨ ਵਾਲੀ ਸਾਧਵੀ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਛ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸਤਰੀ ਰਾਜ ਹੈ।(੯੫)

ਜਿਥੇ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿੱਚ ਸਾਧਵੀ ਆਪਣੇ ਕਦਮ ਰਖਦੀ ਹੋਵੇ , ਹੇ ਗੋਤਮ! ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਗੱਛ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸਤਰੀ ਰਾਜ ਹੈ।(੯੬)

ਜਿਥੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਕਸ਼ਾਏ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਾਏ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਾ ਲੰਗੜਾ ਉਠਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ।(੯੭)

ਜਿਥੇ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰ ਘੁੰਮਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਸਾਧੂ, ਦੂਸਰੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਕਸ਼ਾਏ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਂਦੇ ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਛ

ਹੈ।(੯੮)

ਕਾਰਨ ਵਸ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਾਏ ਉਤਪਨ ਹੋਣ ਤੇ ਜਿਥੇ ਕਸ਼ਾਏ ਨੂੰ ਉਤਪਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਛ ਹੈ।(੯੯)

ਜਿਸ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਲ, ਤਪ, ਦਾਨ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਰੂਪੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਡਰਨ ਵਾਲੇ ਗੀਤਾਰਥੀ ਮੁਨੀ ਹੋਣ, ਹੇ ਗੋਤਮ ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਛ ਹੈ।(੧੦੦)

ਹੇ ਗੋਤਮ! ਜਿਥੇ ਮੁਨੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੱਧ ਸਥਾਨ (ਉਖਲੀ, ਚੱਕੀ, ਚੁੱਲ੍ਹਾ, ਖੂਹ ਆਦਿ) ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਵੀ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਗੱਛ ਦਾ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਮਨ, ਵਚਨ ਤੇ ਕਾਇਆ) ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੋਰ (ਗੁਣ-ਭਰਪੂਰ) ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।(੧੦੧)

ਜਿਥੇ ਮੁਨੀ ਸਵੈਦ ਕੱਪੜੇ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹਿੰਸਕ ਬਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਮੁਨੀ ਸ਼ੁੱਧ ਚਰਿੱਤਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਉਸ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।(੧੦੨)

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਖਰੀਦ-ਫਰੋਖਤ ਆਦਿ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਜਮੀ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਗੋਤਮ! ਉਸ ਗੱਛ ਨੂੰ ਜਹਿਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਤੋਂ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।(੧੦੩)

ਹੇ ਗੋਤਮ! ਆਰੰਭ-ਸਮਾਰੰਭ (ਛੋਟੀ ਜਾਂ ਵੱਡੀ ਹਿੰਸਾ) ਵਿੱਚ ਲਗਾ, ਜਿਨ ਬਚਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਦ੍ਯਾਚਾਰੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।(੧੦੪)

ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਗੋਤਮ! ਸੱਚੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ, ਗੱਛ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇ ਖਭਾਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਖ (੧੫ ਦਿਨ) ਜਾਂ ਉਮਰ ਭਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।(੧੦੫)

ਜਿਥੇ ਛੋਟੇ, ਬੁੱਢੇ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਸਾਧੂ ਉਪਾਸਰੇ (ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ) ਦਾ

ਰੱਖਿਅਕ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਧੂ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਗੱਛ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਕੀ ਆਖਣਾ। ਅਜਿਹਾ ਗੱਛ ਮਰਿਆਦਾ-ਹੀਣ ਹੈ।(੧੦੬)

੧੦੭-੧੩੭ ਸਾਧਵੀ ਸਵਰੂਪ ਵਰਨਣ

ਜਿਥੇ ਕਸ਼ੁਲਿਕਾ (ਛੋਟੀ ਉਮਰ) ਦੀ ਸਾਧਵੀ, ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਧਵੀ ਉਪਾਸਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸ ਬਿਹਾਰ (ਉਪਾਸਰੇ) ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਦੀ ਕੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?(੧੦੭)

ਜਿਥੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕੱਲੀ ਸਾਧਵੀ ਦੇ ਹੱਥ ਜਗ੍ਹਾ ਉਪਾਸਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਗੱਛ ਦੀ ਕੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਗੱਛ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਹੈ।(੧੦੮)

ਜਿਥੇ ਇਕੱਲੀ ਸਾਧਵੀ ਇਕੱਲੇ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਅੱਡ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਹ ਗੱਛ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਹੈ।(੧੦੯)

ਜੇ ਸਾਧਵੀ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸਲੀਲ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਾਧਵੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਗਤੀ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ (ਦੇਵਤਾ, ਮਨੁੱਖ, ਨਾਰਕੀ ਤੇ ਪਸ਼ੂ) ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਗਿਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।(੧੧੦)

ਜਿਥੇ ਸਾਧਵੀ ਰੁੱਸ ਕੇ ਪਾਪਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਗੌਤਮ! ਉਸ ਗੱਛ ਦੀ ਸਾਧੂਤਾ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਮਝੋ।(੧੧੧)

ਹੇ ਗਣਿ (ਆਚਾਰੀਆ) ਗੌਤਮ! ਜੇ ਸਾਧਵੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੈਦ ਵਸਤਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੰਗਦਾਰ ਕੱਪੜੇ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਧਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।(੧੧੨)

ਜੇ ਸਾਧਵੀ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀਆਂ ਦੇ ਫਟੇ-ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਤੇ ਵੇਲ-ਬੂਟੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਜਾਈਆਂ-ਗੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੂੰ ਭਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਵਿਲਾਸ ਵਾਲੀ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ, ਰੂੰ ਦੇ ਭਰੇ ਗੱਦੇ 'ਤੇ ਸੌਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ

ਸਰੀਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕਥਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਣ ਦੇ ਲਈ ਬੁਲਾਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਸਾਧਵੀ ਜਿਨ ਸਾਸਨ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਉਲਟ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ।(੧੧੩-੧੧੫)

ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਗੌਤਮ! ਜੇ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਾਂ ਵੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੁੱਢੇ ਜਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਕਥਾ ਆਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਧਵੀ ਗੱਛ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।(੧੧੬)

ਜਿਥੇ ਸਾਧਵੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਗ੍ਰਹਿਸਥੀਆਂ ਵਰਗੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ ਗੱਛ ਹੈ।(੧੧੭)

ਮਰਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਧਵੀਆਂ ਜਿਥੇ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਅਤਿਚਾਰ (ਪਾਪਾਂ) ਦੀ ਦੇਵਸਿਕ (ਦਿਨ), ਰਾਤ, ਪੱਖ (੧੫ ਦਿਨ), ਚਤੁਰਮਾਸ ਜਾਂ ਸੰਵਤਸਰੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਆਪਣੀ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਵਸ਼ੀਕਰਨ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਿਮਾਰ ਤੇ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਸਾਧਵੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਵਾਧਿਆਇ, ਪ੍ਰਤੀਲੇਖਨਾ, ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਮਨ ਆਦਿ ਕਰਨਯੋਗ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇ ਨਾ ਕਰਨਯੋਗ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਰ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਪੂਰਵਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਮਹਿਮਾਨ ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ, ਰੰਗੀਨ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਜੋਹਰਨ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਚਾਲ, ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਤਾਂ ਆਖਣਾ ਹੀ ਕੀ? ਭਾਵ ਜੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ, ਹੱਥ-ਪੈਰ ਤੇ ਕੁਖ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਧੋਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਗ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਆਪਣਾ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਅਜਿਹਾ ਗੱਛ ਨਿੰਦਾਯੋਗ ਹੈ।(੧੧੮-੧੨੨)

ਜਿਥੇ ਬੁੱਢੀ ਸਾਧਵੀ, ਫਿਰ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਧਵੀ, ਫੇਰ ਬੁੱਢੀ ਸਾਧਵੀ, ਫੇਰ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਧਵੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੌਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸ਼ਰੇਸ਼ਠ ਗੱਛ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਚਰਿਤਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।(੧੨੩)

ਜੇ ਸਾਧਵੀਆਂ ਗੱਲੇ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਧੌਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਲਈ ਮਾਲਾ ਪਿਰੌਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਗ੍ਰਹਿਸਥਾ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਰਹਿਣ, ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਹ ਸਾਧਵੀ, ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।(੧੨੪)

ਜਿਥੇ ਘੋੜੇ, ਗਧੇ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਮਲ-ਮੂਤਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਉਪਾਸਰੇ (ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ) ਦੇ ਕੋਲ ਵੇਸ਼ਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸਾਧਵੀ ਸਾਧਵੀ ਨਹੀਂ।(੧੨੫)

ਜੇ ਸਾਧਵੀ ੬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਨਿਕਾਏ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਵਨਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਮ ਕਥਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਧਰਮ ਕਥਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਦੇ ਪਲੰਘ, ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਆਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰਨ, ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਹ ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।(੧੨੬)

ਆਪਣੀਆਂ ਚੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਧਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੇਲੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਭਾਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਆਲਸ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਹਾਣਣੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ, ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਕਠੋਰ ਸਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਵਾਧਿਐ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਵਾਲੀ, ਨਵੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧਵੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸਤਰ, ਪਾਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਜਮ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਲ ਸਾਧਵੀ ਹੀ ਗਣਣੀ (ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ) ਬਣਨ ਯੋਗ ਹੈ।(੧੨੭-੧੨੮)

ਜਿਥੇ ਸਾਧਵੀ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਬਕਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸ ਗੱਛ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਅਜਿਹੇ ਗੱਛ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ।(੧੨੯)

ਜਿਥੇ ਕਾਰਣ ਉਤਪਨ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਸਾਧਵੀਆਂ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲ ਕੇ ਹੀ, ਗੀਤਾਰਥ (ਗਿਆਨੀ) ਸਾਧੂ ਸਾਧਵੀਆਂ ਇਸ ਗੱਛਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਣ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਨ, ਉਹ ਗੱਛ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੱਛ ਹੈ। (੧੩੦)

ਜਿਥੇ ਸਾਧਵੀਆਂ "ਇਹ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਪੁਤਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਹਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਵਚਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਹੀ ਸਹੀ ਗੱਛ ਹੈ। (੧੩੧)

ਜੋ ਸਾਧਵੀ ਦਰਸ਼ਨ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਵਿੱਚ ਅਤਿਚਾਰ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਰਿਤਰ (ਸਾਧੂ ਨਿਯਮ) ਭੰਗ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਮਿਥਿਆਤਵ (ਝੂਠੇ ਦੋਵ, ਸ਼ਾਸਤਰ, ਧਰਮ) ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖੋਂ ਆਪਣੀ ਤੇ ਸਾਧੂ ਵਰਗ ਦੀ ਆਚਾਰ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸੱਚੀ ਸਾਧਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (੧੩੨)

ਹੇ ਗੋਤਮ! ਸਾਧਵੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਧਵੀਆਂ ਤੋਂ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। (੧੩੩)

ਜੋ ਸਾਧਵੀਆਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਕੇ ਪਾਰਣੇ (ਵਰਤ ਖੋਲ੍ਹਣਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਗਰਾਸ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਉਣ ਲਈ ਪਾਪਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਵੀਆਂ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (੧੩੪)

ਮਹਾਨਸ਼ੀਥ, ਕਲਪ ਸੂਤਰ, ਵਿਵਹਾਰ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਧੂ-ਸਾਧਵੀਆਂ ਲਈ ਗੱਛਾ ਆਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਣਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਾਧੂ ਸਾਧਵੀ ਉਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਾਰ ਰੂਪ ਇਸ ਅਤਿ-ਉਤਮ ਗੱਛਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਣਕ ਨੂੰ ਅਸਵਾਧਿਆਕਾਲ (ਨਾ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਸਮਾਂ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ। (੧੩੫-੧੩੬)

ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ-ਸਾਧਵੀਆਂ ਇਸ ਗੱਛਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਣਕ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਨ। (੧੩੭)